ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI

O‘zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

№6(5)
2026

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 608 sahifa, 16-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – **Doctor of Pedagogical Sciences, Professor**
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Tinglovchilarga axloqiy-estetik tarbiya berishda notiqlik madaniyatini shakllantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari 10
Fazliddin Abdunabiyevich Abdurazaqov

Professor-o'qituvchilarning ilmiy-pedagogik salohiyatini xalqaro mezonlar asosida rivojlantirish yo'llari 15
Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li

Orfografik kompetensiyaning mohiyati va boshlang'ich sinflarda shakllanish bosqichlari 21
Abduvaliyeva Nodira Alisherovna, Mo'minjonova Gulnoraxon Abdupatto qizi

Tabiiy fanlarni o'qitishda uch o'lchamli vizualizatsiyalarning boshlang'ich ta'limdagi ahamiyati 25
Nabijonova Feruza Valijon qizi

Loyiha texnologiyasi asosida bo'lajak o'qituvchilarda ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish mazmuni 28
O'rinova Nilufar Muxammadovna

Sinfdan tashqari o'qish darslarida badiiy asar bilan ishlashning kompetensiyaviy yondashuv asosidagi metodikasi 32
Qilichova Billura Yorqinxuja qizi, Homidov H. K.

Kasbiy-kommunikativ madaniyat fenomenining pedagogik talqini va rivojlanish tendensiyalari 37
Tashpulatova Nodira Olimjon qizi

Tabiiy fanlarni o'qitishda kompetensiyaviy yondashuv 41
Umbarova Nasiba Xolboy qizi

Xorijiy tillarni o'rganishda shaxs nutqining shakllanishida psixolingvistikaning ahamiyati 44
Ahmedov Shavkat Asadilloevich, Ataboev Navruz Ilhombek o'g'li

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matnni tushunish va tahlil qilish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi (PIRLS dasturi misolida)........ 47
Abduraxmanova Charos Burxanovna

Lesson Planning in English Language Teaching at Technical Universities 51
Aitbaeva Nursuliu Tairbekovna

Lingvistik intellekt asosida individual o'qitish yondashuvining samaradorligi 55
Allanazarova Sadoqat Azimovna

Xorij tadqiqotlarida zamonaviy oila transformatsiyasida farzandlar taraqqiyotining ijtimoiy-psixologik asoslari 59
Bo'riyeva Mahbuba Shavkatovna

Теоретико-методологические подходы к изучению эмоциональных концептов в литературе: (на материале английских и немецких фразеологизмов)........ 63
Сайёра Улашевна Тагаева, Азиза Анкаевна Уразкулова

The Importance of Forming a Schedule for High School Students 67
D. T. Atabayeva, X. I. Abduraymova

Milliy cholg'u ansambllari orqali o'quvchilar musiqiy dunyoqarashini shakllantirish 70
Dadamirzayeva Gulshanoy To'lanjon qizi

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida ma'naviy-axloqiy tarbiyaga yondashuvning texnologik xususiyatlari ... 75
Jumanov Sherzod Saloyevich

Adabiyot darsliklari uchun yangi o'zbek adabiyoti namunalarini saralashning ilmiy-metodik asoslari........ 78
Musaboyeva Zulfira Iqboljon qizi

Maktab geometriyasida ko'pyoqlilar mavzusini o'rganishning innovatsion usullari 83
Pirlepesov Umrbek Baxtiyor o'g'li

Generativ AI vositalarining mustaqil ta'lim jarayonidagi didaktik funksiyalari 86
Qahramonova Xumora Qahramonovna

O'quvchi-sportchilar uchun individual mashg'ulot yuklamalarini avtomatik rejalashtirish va optimallashtirish imkoniyatini yaratish ahamiyati 91
Qosimov Faxriddin Jo'raqulovich

Когнитивный диссонанс как социально-психологический феномен в контексте высшего образования: теоретический анализ 95
Мансурова Гульмира Рафаэловна

Регуляторный произвол или необходимый порядок? Влияние новых регуляторных механизмов на свободу расследовательской журналистики 101
Рауфова Озода

Qizlar tarbiyasida mahalla–oila–maktab hamkorligi mexanizmlari 105
Choriyeva Dildora Ismat qizi

Oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya mashg'ulotlarini individuallashtirishning samaradorligi: kompetensiyaviy yondashuv asosida 109
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

O'qish savodxonligi darslarida matn bilan ishlash orqali o'quvchilarda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantirish texnologiyasi........ 114
Boymurodova Nodirabegim Bahodir qizi

Raqamli transformatsiya sharoitida STEAM ta'limi orqali talabalarda tanqidiy fikrlash kompetensiyasini shakllantirish 120
Kozimova Mehriniso Akbarali qizi

Oliy ta'limda kvest texnologiyasi yordamida fizika fanining murakkab tushunchalarini o'zlashtirish samaradorligini oshirish metodikasi........ 125
O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi

Tasvirlarga raqamli ishlov berish texnologiyalari va ularning amaliy qo'llanilishi 129
Sharipov Nodir Botir o'g'li

Management of Medical Emergencies in Outpatient Dental Clinics........ 133
Adurazzoqov Kamoliddin, Umarov Maruf, Buzrukzoda Javohir

Psixologik farovonlikning asosiy komponentlari, ta'sir qiluvchi omillar va zamonaviy baholash usullari 138
Aliyev Samariddin Murotali o'g'li

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari 142
Boymurodova Sadoqat Istam qizi

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimi........ 146
Gadoymurodova Kamola Sunnatulloyevna

Oilada bola tarbiyasining ahamiyati va uning shaxs kamolotiga ta'siri 151
Galdiyeva Mehribon Durdiyevna, Oilimova Mushtariy Xaydarali qizi

Art-pedagogika vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarida estetik dunyoqarashni shakllantirishning pedagogik ahamiyati 154
Gulboyev Akbar Tuxytayevich

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ma'naviy tadbirlar orqali vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish 158
Homidov Husniddin Kupaysinovich, Yusupova Gulzor Yunusjon qizi, Norbekova Sevinch Musurmon qizi

Bone-Grafting Materials in Oral Surgery: Classification, Biological Properties, and Clinical Application 161
Jumaqulova Mashhura Alishevrovna, Buzrukzoda Javohir Davronovich

Mediatsiya va o'qib tushunish kompotensiyasi o'rtasidagi o'zaro aloqadorlik 166
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi

Using STEM Technologies to Foster Rational Thinking in the Dentistry 169
Khonimqulov Javlon, Burkhonova Zarafruz

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini montessori metodikasi vositasida til o'rganish ko'nikmalarini shakllantirish usullari modeli........ 173
Mahbuba Yusupova Rustam qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda tayanch kompetensiyalarni integrativ yondashuv asosida shakllantirish metodikasining samaradorligi........ 177
Nasimova N. Q.

Analysis of Scanning Techniques Used in Orthodontic Dentistry........ 182
Nasrullayev Javlonbek Tal'atonovich, Rahimberdiyev Rustam Abdunosirovich

Zamonaviylik - ta'lim konsepsiyasida asosiy mezon sifatida........ 187
Ochilova Gulnoza Odilovna

O'qish savodxonligi darslarida xalq og'zaki ijodidan foydalanish metodikasi 191
Qahhorova Sojida Bahodir qizi, Zokirov Javoxir G'aybullo o'g'li

Diqqat va xotira jarayonlarida raqamli texnologiyalarning roli 196
Salomova Nargiza Sattorovna

Talabalarda kasbiy refleksiya rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillarning empirik tahlili........ 200
Shukurova Nargiza Ikramovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Gimnastikachi qizlarda egiluvchanlik jismoniy sifatini rivojlantirish jarayonida shikastlanishlarning oldini olish ... 205
Sultanova Musharafxon Xudoyqul qizi

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik bilimlarni raqamli texnologiyalar yordamida rivojlantirish ... 210
Sayfetdinova Dildora Ikramitdinovna

Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo'nalishlari ... 216
Uralova Nurxon Maxadovna

Naqshbandiya qadriyatlarini bo'lg'usi o'qituvchi shaxsini shakllantirishdagi o'rni ... 220
Xalmuxamedova Maxbuba Aslanovna

Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalardan foydalanishning ilmiy-metodik asoslari ... 223
Xo'jamberdiyeva Maftuna Norqobilovna, Sanaqulova Sevinch Baxtiyor qizi

Developing Logical Thinking via the Use of STEM Technology ... 226
Yarmuhammedov Nabijon Navruzovich, Burkhonova Zarafruz

Jismoniy tarbiya darslarida innovatsion metodlardan foydalanishning ahamiyati ... 229
Yo'ldoshboyeva Zulfiya Ravshan qizi, Jumayev Abdilxakim Turdiyevich

Значение предмета физического воспитания и спортивной метрологии в физическом воспитании молодежи ... 233
Маматкулов Равшанжон Солижонович

Аксиологические аспекты диалога культур в романе Сухбата Афлатуни “Рай Земной” ... 237
Чернова Татьяна Алексеевна, Худойназаров Сардорбек

Maktab boshqaruvida ilmiy asoslangan yondashuvlarni joriy etishning pedagogik shart-sharoitlari ... 240
Akbutayeva Gulasal Uzoq qizi

Features of Verbal and Non-Verbal Communication in Teaching Foreign Languages in Higher Education Institutions ... 248
Gulnoza Aslamovna Azimkulova

Chaenomeles Japonica (Thunb.) Lindl. Ex Spach mevalaridan ajratib olingan polifenol va pektin komplekslarining ichak mikrobiotasi, oksidlovchi stress va immun javobga ta'sirini molekulyar-biologik usullar asosida tadqiq etish ... 251
Ergasheva Nigora G'ayratovna

Contemporary Linguodidactic Trends in Teaching English in Higher Education ... 259
Khudoyarova Ziyoda Maratovna

Yuqori sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishning muammo va imkoniyatlari ... 264
Layloxon Xabibullayeva Tursunali qizi

Raqamli sport pedagogikasi va bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish omillari ... 269
Matvapayev Azizbek Gaibnazar o'g'li

Sun'iy intellektga qaramlik: raqamli addiksiya evolyutsiyasining yangi bosqichi ... 273
Mo'minxo'jayeva Zuhra Alimjon qizi

Linguo-Cognitive Modeling of The Relationship Between Life and Death In Literary Texts: a Comparative Analysis (Based on 20th-Century English and Karakalpak Works) ... 279
Najimova Perizad Arslanbay qizi

Talabalar intellektual qobiliyatini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari ... 283
Shodiyeva Charos Ravshan qizi

Ta'limiy o'yinlar vositasida ko'zi ojiz bolalar nutqidagi kamchiliklarni korreksiyalashga qaratilgan mashg'ulotlarining asosiy bosqichlari ... 286
Xaytova Farida Kuchkarovna

Raqamli va an'anaviy o'qish: qiyosiy tahlil ... 292
Mashrapova Sevara Xabibovna

Mustahkam oila qadriyatlari va ularning zamonaviy jamiyat rivojiga ta'siri ... 296
Soyibova Bonu O'tkir qizi

Sog'lom turmush tarzini shakllantirishning pedagogik mohiyati ... 301
Xoliqov Farxod Karomatillo o'g'li

Boshlang'ich ta'limda raqamli texnologiyalar: sun'iy intellekt vositalaridan oqilona foydalanish metodikasi ... 305
Aminov Shavkatjon Sobir o'g'li, Abdusattarova Muhlisaxon Foziljon qizi, Berdiyarova Jasmena Sherzodjon qizi

Boshlang'ich tayyorgarlik bosqichidagi dzyudochilarda koordinatsion qobiliyatlarni shakllantirishning samarali vositalari ... 311
Jumanova Iroda Shokirjon qizi

Mediatsiya va o‘qib tushunish kompEtensiyasi o‘rtasidagi o‘zaro aloqadorlik 315
Karimova Dilyoraxon Raximjon qizi

Xorijiy tillarda yozma ish turlarini o‘rganishning o‘ziga xos jihatlari 319
Omonova Sarvinoz

Can Duolingo Reduce Speaking Anxiety: A Literature-Based Analysis 322
Qodirqulova Ra’no

Kommunikativ yondashuv asosida o‘quvchilarning chet tilida muloqot qilish ko‘nikmalarini takomillashtirish 326
Sa’dullayeva Shahzoda Nuriddin qizi

Zamonaviy psixologning kasbiy kompetensiyasi: krizisli vaziyatlarda ishlash texnologiyalari 330
Shirinov Otabek Tuvalovich

Maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojlanishida shaxsga yo‘naltirilgan texnologiyalardan foydalanishning o‘ziga xos xususiyatlari, imkoniyatlari va yo‘nalishlari 333
Uralova Nurxon Maxadovna

Иммерсивные технологии в обучении русскому языку как иностранному: современные подходы и перспективы 337
Абдусаламова Адиба Каримджановна

Инновационная методика интенсивного обучения студентов филологического направления русскому языку в сопоставлении с узбекским языком 340
Касимов А. Б.

Basketbolchilarning jamoaviy texnik harakatlarini takomillashtirish 344
Mirzayev Xusniddin Abdusattor o‘g‘li

Boshlang‘ich sinflarda zamonaviy o‘qitish usullari 348
Alimjanova Matlyuba Yunusovna

Socio-Psychological Mechanisms of Child Protection From Violence: International Experience and the Practice of Uzbekistan 351
Ganiev Maksudjon Najim ugli

Malaka oshirish jarayonida maktab o‘qituvchilarining metodik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari 357
Gafforova Sarvinoz Asrorovna

Chap qo‘li yetakchi o‘quvchilarni o‘qitishda neyropedagogik yondashuvning pedagogik mohiyati va asosiy tushunchalari 361
Rashidov Abduaziz Abduvali o‘g‘li

XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadidchilik harakatining Qashqadaryoga kirib kelishi va uning ta’lim tizimiga oid tarixiy-pedagogik ildizlari 369
Sulaymonova Nilufar O‘tkir qizi

Снижение коммуникативной тревожности студентов-филологов средствами театральных упражнений в обучении немецкому языку 372
Галиуллов Марат Анварович

Педагогические условия совершенствования дидактических моделей обучения студентов в цифровой образовательной среде 376
Рахматова Нигина Исломовна

O‘smirlarda internet tobeligi namoyon bo‘lishining shaxs xususiyatlariga ta’siri 380
Djuxonova Noxida Xayotjonovna

Tarix darslarida “Educaplay” interaktiv o‘yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari 384
Eshankulova Ma’mura Davlatovna

Yangi O‘zbekistonda nogironligi bo‘lgan shaxslarning ijtimoiy faolligini ta’minlash: falsafiy tahlil va milliy dastur istiqbollari 388
Jurayeva Mushtariy Muxaydinovna

“Neyropsycore / Bo‘g‘irsoq” kompyuterlashtirilgan dasturi asosida 6-9 yoshli bolalarda eshituv-so‘z-mantiqiy xotirani rivojlantirish samaradorligi 392
Mirzajonova Eleonora Topvoldiyevna

Texnika oliy ta’limida o‘qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar 395
Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o‘g‘li

Raqamli ta’limda fizika o‘qitish metodikasini takomillashtirish modeli 401
Sh. A. Saidova, J. J. Kamolov

Tanqidiy fikrlash ko'nikmalarining yozuv kompetensiyasini shakllantirishdagi o'rni 410
Jo'rayeva Zuhra Kamoliddin qizi

Integrativ o'qitish samaradorligini oshirishning pedagogik shart-sharoitlari mazmuni 414
Kamola U. Mirzayeva

Oliy ta'lim tizimida dasturiy-konseptual modellashtirishning epistemologik va metodologik asoslari 419
Muydinjonov Ziyodjon Rafiqjon o'g'li

Imom G'azzoliyning farzand tarbiyasiga oid qarashlarini zamonaviy pedagogikaga joriy etish shart-sharoitlari 423
Nabiyeva Aziza Komil qizi

Parsial o'quv dasturlarining pedagogik mazmuni, tuzilishi va boshlang'ich ta'lim metodikasidagi nazariy asoslari 429
Saydillayeva Mehrinaz Bahodir qizi

FabLab va MakerSpace texnologiyalari asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida texnik ijodkorlikni shakllantirish metodikasi 434
Xudaykulova Saida Zakirovna

The Role of Qualified Teachers in Students' Career Choices 441
Karimov Dostonjon Karimovich

Oliy ta'lim muassasalarida zoologiya fanini mediatexnologiyalardan foydalanib o'qitish shart-sharoitlari 446
Kalandarova Dilnoza Samandarovna

Koxlear implantatsiyadan keyingi bolalarni oila muhitida eshituv-bilish reabilitatsiyalash strategiyalari va ularning samaradorligi 451
Amatjanova Moxinur

Fanlararo yondashuv asosida ta'lim jarayonida ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash metodikasi 455
Anorboyev Bekmurod Dilmurod o'g'li

Koxlear implantli bolalarni inklyuziv ta'limga moslashtirishning pedagogik shart-sharoitlari 459
Atamirzayeva Zebunniso Baxtiyor qizi

Globallashuv va raqamli jamiyat sharoitida umummadaniy kompetentlik tushunchasining transformatsiyasi 464
Baydjanova Dinora Karimovna

Akmeologik yondashuv asosida pedagoglarning kasbiy intellektual salohiyatini rivojlantirish 469
Boltayeva Qambar Abdullayevna

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishning konseptual asoslari 474
Egamberdiyev Oyatillox Alisher o'g'li

Global ta'lim makonida raqamli kompetentlikni rivojlantirish: zamonaviy muammolar va innovatsion yechimlar 478
Fazilova Zumrad Axmadovna

Immunitet tizimining yaxshi rivojlanishida jismoniy mashqlarning o'rni va ahamiyati 481
Jurayev Bobomurod Ramazonali o'g'li

Project-Based Learning in Professional Education 485
Mukhtarova Nozima Kuchkarovna

Yuqori sinf o'quvchilarida axborot iste'moli madaniyatini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari 488
Muxammadiyev Baxtiyor Jurayevich

Texnika oliy ta'limida o'qitishning metodologiyasi: zamonaviy yondashuvlar va samarali pedagogik texnologiyalar 493
Numonjonov Shoxzodbek Dilshodjon o'g'li

Boshqa sohalardagilarga ingliz tilini o'rgatishda innovatsion texnologiyalar 499
Sardorova Mashxura Maxsudbekovna

Loyihaviy ta'lim texnologiyasining o'quvchilar mustaqil o'quv-izlanish faoliyatini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari 502
Suyunova Marjona Xudoyshukur qizi

Individual Diagnosis of Genre and Spelling Errors in Mother Tongue Lessons Through AI Programs 506
Tukhtayeva Muqaddas Olimovna

Bo'lajak o'qituvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning nazariy va konseptual asoslari 510
Xolmatov Oybek Orifovich

The Role of a Rubric in Assessing the English Skills of Learners with Visual Impairments 514
Sharipova Yoqut Qudratillayevna

Сущность, структура и содержание конфликтологи-ческой компетентности как компонента профессиональной культуры будущего педагога 518
Мирзабдуллаева Дилхумор Эркиновна

Мнемотехника как средство формирования устной речи детей дошкольного возраста на занятиях английского языка 523
Исроилова Шохсанам Учкунчжон кызы, Мирзатова Гульшода Худойбердиевна

Социоэкономические факторы, влияющие на состояние психологического здоровья личности 529
Собиров Абдулазиз Абдурозикович

Maktabgacha ta'lim jarayonida kriptologik yondashuv vositasida ijodiy intellektni shakllantirish texnologiyasi 533
Munisa Topilova Miravzalovna

Проектирование интеллектуальных систем управления и разработка их программного обеспечения 536
Холматов Камолиддин Икромиддинович

Metacognitive Approaches in Error Correction: Methods and Pedagogical Technologies for Developing Metacognitive Competence in Future German Language Teachers 539
Khasanova Ozodakhon Kurvonali kizi

Informatikaning nazariy asoslari fanining mazmuni va unga qo'yilgan me'yoriy-huquqiy talablar 544
Shirinov Feruzjon Shuxratovich, Yuldasheva Gulsanam Odiljon qizi

Передовые методы обучения студентов на занятиях по русскому языку в неязыковых вузах 547
Джалалова Сайёра Мирхайдаровна

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga miqdorlarni o'rgatishda axborot texnologiyalaridan foydalanish 552
Rashidova Marjona Sadriddin qizi

Sun'iy intellekt texnologiyalarining tarix fanidagi didaktik imkoniyatlari va ulardan foydalanish metodikasi ... 557
Samarov Faxriddin Uralovich

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari 562
Axmedov Muxomod-Umar Baxridinovich

Ijtimoiy intellekt rivojlanishining psixologik determinantlari samaradorligini baholash va amaliy tavsiyalar ... 567
Esanboyev Qahramon O'ktamovich

Informatika o'qitishda xalqaro tajribalarni qo'llash 571
Madraximov Shuxratjon Shukurovich, Madraximova Maxfuza Axmedovna

Raqamli transformatsiya sharoitida maktab rahbarlarining qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish 575
Musurmanova Shodiya Xolmuratovna

Ta'lim-tarbiya jarayonini lingvo-didaktik modellashtirishning pedagogik shartlari 579
Ollaberganova Sanobar Xamidovna

Talabalar prokrastinatsiyasining ijtimoiy-psixologik konseptualizatsiyasi: tarixiy-nazariy tahlil 583
Raimdjanova Gulasal Baxtiyor qizi

Ijtimoiy kompetensiya - maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga muvaffaqiyatli adaptatsiya qilishning pedagogik sharti 590
Tanrbergenova Dildora Mubora qizi

Ichki ishlar organlari xodimlarida stressni boshqarish va psixologik barqarorlikni rivojlantirish 595
Turdialiyev Nurmatjon Olimjon o'g'li

Zamonaviy yoshlar ruhiyati: akademik stress, o'quv motivatsiyasi va talabalarning muvaffaqiyat strategiyalari 598
Xakimova Sarvinoz Sharifjon qizi

Oliy ta'limda talabalar ijodiy salohiyatini shakllantirishda pedagogik innovatsiyalarning o'rni va imkoniyatlari 604
Yuldashev Abdurauf Ro'zmatjonovich

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KREATIV TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK-PEDAGOGIK ASOSLARI

Axmedov Muxomod-Umar Baxridinovich
Nizomiy nomidagi O'zbekiston milliy pedagogika universiteti
pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak o'qituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning psixologik-pedagogik asoslari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. J.P. Guilford, E.P. Torrance, L.S. Vigotskiy va J. Dyuining kreativlik nazariyalari, shuningdek, O'zbekiston olimlarining tadqiqotlari asosida kreativ tafakkurning mohiyati, tarkibiy qismlari hamda pedagogik oliy ta'limdagi o'rni yoritiladi. Maqolada kreativ tafakkurni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari – divergent tafakkur, ijodiy tasavvur, motivatsiya va refleksiya – hamda ushbu jarayonda samarali metodlardan foydalanish imkoniyatlari ko'rsatib beriladi. Adabiyotlar tahlili kreativ tafakkurni rivojlantirishga qaratilgan kompleks yondashuvning zarurligini va OAK talablariga muvofiq metodologik asoslarini dalillaydi.

Kalit so'zlar: kreativ tafakkur, divergent tafakkur, bo'lajak o'qituvchi, psixologik-pedagogik asoslar, ijodiy faoliyat, kreativlik, pedagogik strategiya.

Abstract: This article analyses the psychological and pedagogical foundations of developing creative thinking in future teachers. Based on the creativity theories of J.P. Guilford, E.P. Torrance, L.S. Vygotsky, J. Dewey, and Uzbek researchers, the essence and structural components of creative thinking in higher pedagogical education are discussed. The article presents the psychological mechanisms of creative thinking development – divergent thinking, creative imagination, motivation, and reflection – as well as effective teaching methods for fostering creativity.

Key words: creative thinking, divergent thinking, future teacher, psychological-pedagogical foundations, creative activity, creativity, pedagogical strategy.

Аннотация: В данной статье анализируются психолого-педагогические основы развития креативного мышления у будущих учителей. На основе теорий креативности Дж. П. Гилфорда, Э. П. Торренса, Л. С. Выготского, Дж. Дьюи, а также исследований узбекских учёных раскрываются сущность и структурные компоненты креативного мышления в системе высшего педагогического образования. В статье представлены психологические механизмы развития креативного мышления – дивергентное мышление, творческое воображение, мотивация и рефлексия, а также эффективные методы обучения, способствующие развитию креативности.

Ключевые слова: креативное мышление, дивергентное мышление, будущий учитель, психолого-педагогические основы, творческая деятельность, креативность, педагогическая стратегия.

KIRISH

Zamonaviy ta'lim paradigmasi o'qituvchidan nafaqat bilim uzatuvchi sifatida, balki ijodiy tafakkur namunasini ko'rsatuvchi va o'quvchilarda kreativlikni uyg'otuvchi pedagog sifatida qarashni talab etmoqda. Jahon iqtisodiy forumining 2023-yilgi hisobotida kreativ tafakkur XXI asrning eng zarur kompetensiyalari ro'yxatida birinchi o'rinni egallaydi. Bu holat bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida kreativ tafakkurni rivojlantirishni ustuvor pedagogik vazifaga aylantirmoqda. O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimini isloh qilishga qaratilgan qator normativ hujjatlar, jumladan, 2022-2026-yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekiston" taraqqiyot strategiyasi, Prezident Sh. Mirziyoyevning 2023-yil 17-noyabrdagi PF-158-son[1] Farmoni, shuningdek, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tomonidan tasdiqlangan pedagogika ta'limini rivojlantirish konsepsiyasida bo'lajak o'qituvchilarda ijodiy, tanqidiy va kreativ tafakkurni shakllantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan.

Biroq amaliyotda ushbu vazifa ko'pincha e'tibordan chetda qolmoqda: darslarning aksariyati reproduktiv (takrorlashga asoslangan) metodlar orqali olib borilmoqda va talabalarning kreativ salohiyati to'liq ro'yobga chiqmayapti. Ushbu maqolaning maqsadi bo'lajak o'qituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning psixo-

1 https://lex.uz/docs/-6600413

logik-pedagogik asoslarini xorijiy va mahalliy tadqiqotlar tahlili asosida tizimlashtirish hamda ilmiy jihatdan asoslashdan iborat. Maqolada kreativ tafakkurning nazariy modellari, psixologik mexanizmlari va pedagogik oliy ta'limdagi qo'llanilish imkoniyatlari yoritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kreativ tafakkurning ilmiy tadqiqi tarixida J.P. Guilfordning 1950-yilda Amerika Psixologiya Assotsiatsiyasida o'qigan "Kreativlik" nomli ma'ruzasi muhim burilish nuqtasi bo'ldi. Guilford kreativlikni intellektning alohida qirrasi sifatida ko'rib, uni "Intellekt tuzilishi" (Structure of Intellect – SOI) modeliga kiritdi va divergent tafakkur tushunchasini ilmiy muomalaga olib kirdi [1]. Uning fikricha, kreativlik yagona to'g'ri javobni izlaydigan konvergent tafakkurdan farqli ravishda, bir vaqtning o'zida ko'plab yangi va original yechimlarni yaratishga qodir bo'lgan kognitiv jarayon – divergent tafakkurga asoslanadi. Guilford kreativ tafakkurning to'rtta asosiy ko'rsatkichini ajratadi:

(1) ravonlik (fluency) – qisqa vaqt ichida ko'plab g'oyalarni ishlab chiqish qobiliyati;

(2) moslashuvchanlik (flexibility) – turli toifadagi yechimlarni ko'ra bilish;

(3) originallik (originality) – statistik jihatdan kam uchraydigan yangi g'oyalarni yaratish;

(4) batafsillik (elaboration) – g'oyalarni rivojlantirish va boyitish [1].

Ushbu to'rtta ko'rsatkich keyinchalik kreativlikni o'lchashning asosiy mezonlari sifatida keng qo'llanildi.

E.P. Torrance Guilfordning ishlarini davom ettirib, 1966-yilda "Kreativ tafakkur testlari"ni (Torrance Tests of Creative Thinking – TTCT) yaratdi. Mazkur test hozirgi kunga qadar kreativlikni o'lchashning eng ko'p qo'llaniladigan vositalaridan biri hisoblanadi [2]. Torrance o'qituvchining kreativligiga alohida e'tibor qaratib, pedagogik muhitning o'quvchilarda kreativlikni rivojlantirishdagi hal qiluvchi rolini ta'kidladi. Uning fikricha, kreativ tafakkurga ega o'qituvchigina o'z o'quvchilarida ushbu sifatni muvaffaqiyatli shakllantira oladi.

M. Csikszentmihalyi kreativlikni alohida shaxs xususiyati sifatida emas, balki shaxs, soha va muhit o'rtasidagi dinamik o'zaro ta'sir mahsuli sifatida talqin etdi. Uning "oqim nazariyasi" (flow theory) ijodiy jarayonning optimal psixologik holatini, ya'ni chuqur e'tibor, vaqt hissining yo'qolishi va o'zini unutish holatini tavsiflaydi [3]. Ushbu konsepsiya bo'lajak o'qituvchilar uchun ta'lim muhitini loyihalashda muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

L.S. Vigotskiy kreativlik va ijodiy tasavvur muammosini chuqur o'rganib, uni yaqin rivojlanish zonasi (YaRZ) nazariyasi bilan bog'ladi. Uning fikricha, ijodiy tasavvur avval ijtimoiy, so'ngra individual, ya'ni ichki jarayonga aylanadi: "Bolaning ijodiy faoliyati avval kattalar bilan hamkorlikda, so'ngra mustaqil tarzda rivojlanadi" [4].

Vigotskiyning ushbu g'oyasi bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda hamkorlikdagi ijodiy faoliyatning ahamiyatini ilmiy jihatdan asoslaydi. A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasi kreativlikni alohida faoliyat turi sifatida emas, balki har qanday maqsadga yo'naltirilgan faoliyatning ijodiy komponenti sifatida talqin qiladi. Ushbu yondashuv bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashda amaliy va ijodiy mashg'ulotlarni uyg'unlashtirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi [5].

Ya.A. Ponomarev kreativlikni ikki darajali model orqali tushuntiradi: ongli (mantiqiy) va ongsiz (intuitiv) tafakkur darajalari. Uning fikricha, haqiqiy ijodiy yechim ko'pincha ongli mantiqiy izlanishlar boshi berk ko'chaga kirib qolganda, ongsiz jarayonlar, ya'ni "ilhom lahzasi" orqali yuzaga keladi. Ushbu modeldan kelib chiqqan holda, bo'lajak o'qituvchilarda kreativlikni rivojlantirishda muammoli vaziyatlar yaratish va ularni hal etishga yo'naltirish samarali metodologik yondashuv hisoblanadi [6].

O'zbekistonda kreativ tafakkurni rivojlantirish muammosi so'nggi yillarda faol o'rganilmoqda. O'.Q. Tolipov va M. Usmonboyevaning pedagogik texnologiyalar bo'yicha tadqiqotlari kreativlik kompetensiyasini rivojlantirishda muammoli ta'lim hamda loyiha metodining samaradorligini isbotladi [7].

N.M. Orinova bo'lajak o'qituvchilarning kreativlik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlarini tadqiq etib, ushbu jarayonda kasbiy vaziyatlarni modellashtirish usulining muhim rolini aniqladi [8].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

G. Umarbekova kreativ fikrlashni pedagogik-psixologik muammo sifatida ko'rib chiqib, o'qituvchi tomonidan kreativlikka yo'naltiruvchi savollar tarkibida zarur fe'llarning mavjud bo'lishi muhimligini ta'kidladi [9]. Muallif Bloom taksonomiyasining yuqori darajalari – tahlil, sintez va baholashga asoslangan savollarning divergent tafakkurni rivojlantirishdagi amaliy ahamiyatini ko'rsatib berdi. Inlibrary.uz platformasida e'lon qilingan tadqiqotlarda (Orinova, 2021; Kreativ pedagogika jurnali, 2024) bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy kreativligini rivojlantirishda "Case-study", "Brainstorming", "Debate" kabi interfaol metodlarning samaradorligi empirik jihatdan isbotlangan [10]. Ushbu tadqiqotlar O'zbekiston pedagogika ta'limi kontekstida kreativlikni rivojlantirishning metodologik asoslarini yanada boyitdi.

Adabiyotlar tahlili va mavjud tadqiqotlar natijalari asosida boʻlajak oʻqituvchilarda kreativ tafakkurning quyidagi toʻrtta asosiy psixologik mexanizmini ajratib koʻrsatish mumkin:

1-jadval: **Kreativ tafakkurning psixologik mexanizmlari va pedagogik taʼsir yoʻllari**

№	Psixologik mexanizm	Psixologik tavsif	Pedagogik taʼsir yoʻli
1	**Divergent tafakkur**	Bitta muammoga koʻp xilma-xil yechim topish qobiliyati (Guilford, 1950; Torrance, 1966)	Ochiq savol va muammolar; brainstorming; Bloom taksonomiyasining yuqori darajalari
2	**Ijodiy tasavvur**	Mavjud tajriba asosida yangi obrazlar va gʻoyalar hosil qilish (Vigotskiy, 1930/2004)	Vizualizatsiya, metaforalar, rol oʻyinlari, ijodiy yozuv
3	**Ijodiy motivatsiya**	Ichki motivatsiya – qiziqish, quvonch, "oqim" holati (Csikszentmihalyi, 1996)	Mustaqil loyihalar, erkin mavzu tanlash, ijodiy portfolio
4	**Refleksiv tafakkur**	Oʻz ijodiy jarayoni va natijasini ongli tahlil qilish (Schön, 1983; Orinova, 2021)	Oʻz-oʻzini baholash varaqalari, dars jurnal yozuvi, hamkor tahlil

Ushbu toʻrtta mexanizm oʻzaro bogʻliq boʻlib, bir-birini toʻldiradi. Divergent tafakkur kreativlikning kognitiv asosini, ijodiy tasavvur uning affektiv-obrazli asosini, ijodiy motivatsiya energetik asosini, refleksiya esa meta-kognitiv asosini tashkil etadi. Boʻlajak oʻqituvchilarni tayyorlash jarayonida mazkur mexanizmlarning barchasini qamrab oluvchi kompleks yondashuv zarur.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqotlar tahlili kreativ tafakkurni rivojlantirish samarali boʻlishi uchun quyidagi psixologik-pedagogik shartlar zarurligini koʻrsatadi.

Birinchi shart – **xavfsiz ijodiy muhit yaratish.** Kreativlik erkin ifoda, xato qilish huquqi va tanqiddan himoyalanganlik sharoitida rivojlanadi. Rogersning (1954) shaxsga yoʻnaltirilgan taʼlim nazariyasi va Maslouning ehtiyojlar ierarxiyasi shuni koʻrsatadiki, talaba oʻzini psixologik jihatdan xavfsiz his qilgandagina ijodiy tavakkalchilikni oʻz zimmasiga oladi. Bu shart tasviriy sanʼat kabi amaliy fanlarda ayniqsa muhimdir: talaba oʻz asarini tanqid obyekti sifatida emas, balki oʻzini ifodalash vositasi sifatida qabul qilgandagina haqiqiy kreativ jarayon boshlanadi [3].

Ikkinchi shart – **muammoli vaziyatlar texnologiyasi.** J. Dyuining "tajribaviy taʼlim" (experiential learning) konsepsiyasiga koʻra, bilim passiv tarzda qabul qilinmaydi, balki faol muammolarni hal etish jarayonida shakllanadi [11]. Boʻlajak oʻqituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishda real kasbiy vaziyatlarni modellashtirish, jumladan, "Case-study", rolli oʻyinlar hamda "Muammo asosida oʻrganish" (Problem-Based Learning) metodlari eng samarali vositalar sifatida eʼtirof etilgan.

Uchinchi shart – **metakognitiv refleksiya.** Flavellning (1979) metakognitsiya nazariyasi shuni koʻrsatadiki, oʻz tafakkurini ongli ravishda kuzatib, baholab va nazorat qila oladigan shaxs yangi bilim hamda koʻnikmalarni tezroq egallaydi. Boʻlajak oʻqituvchilar oʻz ijodiy jarayonlarini kuzatishga, yaʼni "Dars kundaligi", "Ijodiy portfolio", "Bir daqiqalik qogʻoz" kabi vositalardan foydalanishga oʻrgansalar, ularning kreativ tafakkuri izchil rivojlanadi [8].

Toʻrtinchi shart – **hamkorlikdagi ijodiy faoliyat.** Vigotskiyning yaqin rivojlanish zonasi nazariyasiga koʻra, kreativlik individual emas, balki ijtimoiy jarayondir: talabalar bir-biri va oʻqituvchi bilan hamkorlikda yangi gʻoyalarni yaratish, ularni muhokama qilish hamda birgalikda takomillashtirish orqali kreativ tafakkurni rivojlantiradilar [4]. Ushbu shart interfaol metodlar, jumladan, guruhli loyihalar, debatlar va "Galereya" usulini qoʻllashning pedagogik asoslarini belgilaydi. Adabiyotlar tahlili va amaliy tajriba asosida boʻlajak oʻqituvchilarning kreativ tafakkurini rivojlantirishda quyidagi metodlar majmuasi samarali ekanligi aniqlandi:

2-jadval: **Boʻlajak oʻqituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishga xizmat qiluvchi metodlarning ilmiy asoslari va pedagogik imkoniyatlari**

Metod	Ilmiy asosi	Qoʻllanilishi	Rivojlanayotgan komponent
Brainstorning (fikrlar boʻroni)	Osborn (1953); Guilford (1950) – divergent tafakkur	Muammo yechimi izlashda guruhli tezkor gʻoya generatsiyasi	Ravonlik, moslashuvchanlik
Case-study (vaziyat tahlili)	Dyui (1938) – tajribaviy taʼlim	Real pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish va yechim topish	Originallik, refleksiya

SCAMPER texnikasi	Eberle (1971) – Guilford asosida	Mavjud g'oyani o'zgartirish, birlashtirish, moslashtirish	Moslashuvchanlik, batafsillash
Loyiha metodi	Kilpatrick (1918); Vigotskiy (1930)	Talaba o'zi tanlagan mavzuda mustaqil ijodiy loyiha yaratishi	Barcha komponentlar
Fikr xaritasi (Mind mapping)	Buzan (1970) – kognitiv psixologiya	Tushuncha va g'oyalar o'rtasidagi yangi bog'liqliklarni topish	Assotsiativ tafakkur
Rol o'yinlari va simulyatsiya	Vigotskiy (1933) – o'yin nazariyasi	Bo'lajak kasbiy vaziyatlarni o'ynab o'rganish	Ijodiy tasavvur, empatsiya

Yuqoridagi metodlarni qo'llashda muhim pedagogik tamoyil shundan iboratki, har bir metod talabaning "xavfsiz ijodiy zonasi"da qo'llanilishi, ya'ni baholash bosimi kamaytirilib, ijodiy jarayonning o'zi rag'batlantirilishi lozim. Sternbergning "ijodiy iste'dod" (creative giftedness) nazariyasiga ko'ra, kreativlik har bir insonda mavjud, biroq uni ro'yobga chiqarish uchun qulay pedagogik sharoit zarur [12]. Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning o'ziga xos murakkabligi shundan iboratki, talaba bir vaqtning o'zida ham kreativlikni o'rganuvchi, ham uni o'rgatuvchi bo'lishi kerak. Ushbu ikki tomonlama rol kasbiy identifikatsiya muammosini yuzaga keltiradi.

Banduraning ijtimoiy o'rganish nazariyasiga ko'ra (1977), o'qituvchi namunasi, ya'ni model, o'quvchilar uchun eng kuchli ta'sir omili hisoblanadi [13]. Ushbu nazariyadan kelib chiqqan holda, pedagogika ta'limida kreativ tafakkurni rivojlantirish ikki yo'nalishda amalga oshirilishi lozim: birinchidan, talabaning o'z kreativligini rivojlantirish; ikkinchidan, kelajakda o'z o'quvchilarida kreativlikni uyg'ota olish kompetensiyasini shakllantirish.

XULOSA

O'zbekistonning milliy pedagogik an'analari, xususan, usta-shogird tizimi va xalq hunarmandchiligidagi ijodiy ta'lim modeli ushbu ikki yo'nalishni organik tarzda birlashtiradi. Yog'och o'ymakorligi, kulolchilik, ganch o'ymakorligi kabi xalq amaliy san'ati turlarida usta nafaqat texnik mahoratni, balki ijodiy tasavvur va estetik did namunasini ham namoyon etadi. Ushbu milliy an'ana zamonaviy kreativlik pedagogikasi bilan uyg'unlashtirilsa, noyob va samarali pedagogik modelni vujudga keltirishi mumkin. Olib borilgan adabiyotlar tahlili va ilmiy tadqiqotlar natijalarini umumlashtirish asosida quyidagi xulosalarga kelindi: Kreativ tafakkur divergent tafakkur, ijodiy tasavvur, ichki motivatsiya va refleksiyani o'z ichiga oluvchi ko'p qirrali psixologik-pedagogik hodisa bo'lib, uni rivojlantirish maqsadli va tizimli pedagogik ta'sirni talab etadi (Guilford, 1950; Torrance, 1966; Vigotskiy, 2004).

Bo'lajak o'qituvchilarda kreativ tafakkurni rivojlantirishda psixologik xavfsizlik, muammoli vaziyatlar, metakognitiv refleksiya va hamkorlikdagi ijodiy faoliyat asosiy pedagogik shart-sharoitlar hisoblanadi. O'zbekiston pedagogika ta'limining milliy xususiyatlari, xususan, usta-shogird an'anasi va xalq amaliy san'ati kreativ tafakkurni rivojlantirishning original mahalliy modelini yaratish uchun noyob ilmiy hamda amaliy salohiyatga ega. Brainstorming, Case-study, loyiha metodi, SCAMPER va fikr xaritasi kabi metodlarning kompleks qo'llanilishi bo'lajak o'qituvchilarning kreativ salohiyatini nafaqat rivojlantiradi, balki ularni kelajakda o'z o'quvchilarida ham kreativlikni shakllantirish kompetensiyasi bilan ta'minlaydi.

Yuqoridagi xulosalar asosida pedagogika OTMlarida kreativ tafakkurni rivojlantirishning kompleks metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini tajriba-sinov ishlari orqali asoslash dolzarb ilmiy vazifa sifatida namoyon bo'ladi. Pedagogika OTMlarida kreativlikka yo'naltirilgan muhit yaratish, o'quv dasturlariga loyiha hamda muammoli metodlarni tizimli ravishda kiritish, talabalar ijodiy portfoliolarini baholashda kreativlik ko'rsatkichlarini asosiy mezon sifatida belgilash tavsiya etiladi. Shuningdek, mahalliy xalq amaliy san'ati ustaxonalari pedagogika ta'limiga integratsiya qilinsa, kreativ tafakkurni rivojlantirishning o'zbek milliy modelini yaratish imkoniyati kengayadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 17-noyabrdagi PF-158-son Farmoni "Ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida". https://lex.uz/docs/-6600413
2. Torrance E.P. Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-Technical Manual. – Lexington, MA: Ginn, 1966. – 96 p.
3. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. – New York: HarperCollins, 1996. – 456 p.
4. Vygotsky L.S. Imagination and Creativity in Childhood // Journal of Russian and East European Psychology. – 2004. – Vol. 42. – № 1. – P. 7–97. (Asl nusxa: 1930).
5. Leontyev A.N. Deyatelnost, soznaniye, lichnost. – M.: Politizdat, 1975. – 304 s.
6. Ponomarev Ya.A. Psixologiya tvorchestva i pedagogika. – M.: Pedagogika, 1976. – 280 s.

7. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – T.: Fan, 2021. – 298 b.
8. Orinova N.M. Bo'lajak o'qituvchilarning kreativlik kompetentligini rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari // Jamiyat va innovatsiyalar. – 2021. – № 3. – B. 45–52.
9. Umarbekova G. Kreativ fikrlashni rivojlantirish pedagogik-psixologik muammo sifatida // O'zbekiston tadqiqotchilari konferensiyasi materiallari. – T., 2023. – B. 112–117.
10. Bo'lajak o'qituvchilarning ijtimoiy kreativligini rivojlantirishda interfaol metodlarning ahamiyati // Journal of Innovation in Education and Social Research. – 2025. – № 2.
11. Dewey J. Experience and Education. – New York: Macmillan, 1938. – 116 p.
12. Sternberg R.J., Lubart T.I. Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity. – New York: Free Press, 1995. – 298 p.
13. Bandura A. Social Learning Theory. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1977. – 247 p.
14. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967. – 538 p.
15. Kim K.H. The Creativity Crisis: The Decrease in Creative Thinking Scores on the Torrance Tests of Creative Thinking // Creativity Research Journal. – 2011. – Vol. 23. – № 4. – P. 285–295. DOI: 10.1080/10400419.2011.627805.
16. Schön D.A. The Reflective Practitioner: How Professionals Think in Action. – New York: Basic Books, 1983. – 374 p.
17. Begetto R.A., Kaufman J.C. Toward a Broader Conception of Creativity: A Case for Mini-c Creativity // Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts. – 2007. – Vol. 1. – № 2. – P. 73–79.
18. Guilford J.P. Creativity // American Psychologist. – 1950. – Vol. 5. – № 9. – P. 444–454. DOI: 10.1037/h0063487.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(5)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.